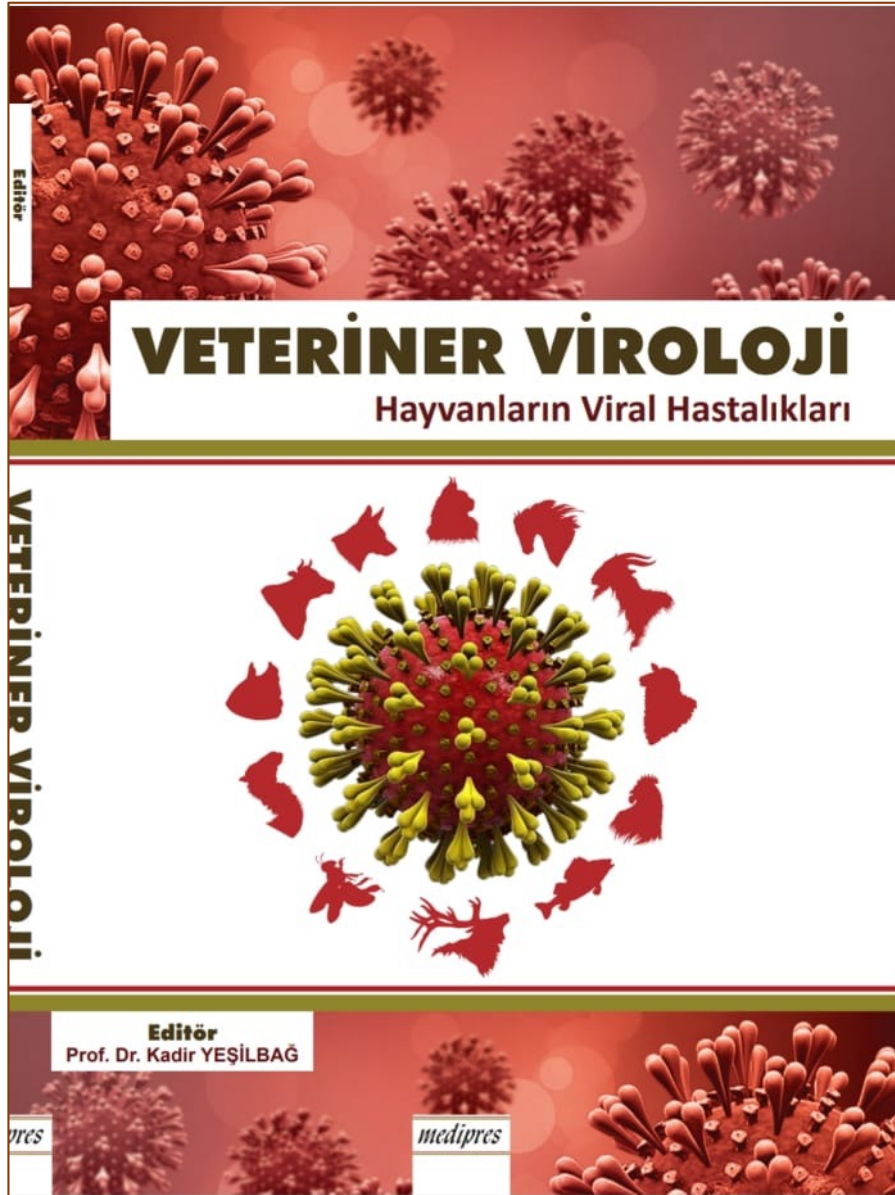

Kaynak

YAZARLAR

EDİTÖR

Prof. Dr. Kadir YEŞİLBAG

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Bursa

YAZARLAR (Soyadı alfabetik)

Prof. Dr. Feray ALKAN

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Ankara

Prof. Dr. Veysel Soydal ATASEVEN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Hatay

Prof. Dr. Mehmet ÇABALAR

Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa

Prof. Dr. Seval BİLGE DAĞALP

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Ankara

Prof. Dr. Semra GÜMÜŞOVA

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Samsun

Prof. Dr. Mehmet Taner KARAOĞLU

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Ankara

Prof. Dr. Tuba Çiğdem OĞUZOĞLU

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Ankara

Prof. Dr. Aykut ÖZKUL

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Ankara

Prof. Dr. Mehmet Tolga TAN

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Aydın

Prof. Dr. Hikmet ÜN

Aksaray Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Aksaray

Prof. Dr. Kadir YEŞİLBAG

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Bursa

Dr. Öğr. Üyesi. Gizem AYTOĞU

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Bursa

Dr. Eda Balcan TOKER

Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı, Bursa

PICORNAVIRIDAE

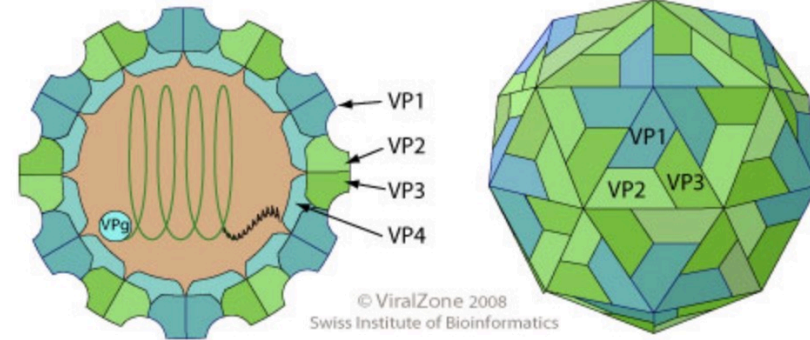
Genel Özellikler

- En küçük RNA virüsleri
- İkozahedral nükleokapsid yapısına sahip, zarfsız virüsler
- Genom pozitif iplikçikli ss RNA
- Yağ çözücülere dirençlidirler.
- Sitoplazmada replike olurlar.
- HIZLI SİTOPATOLOJİ sergileyen virüslerdir.

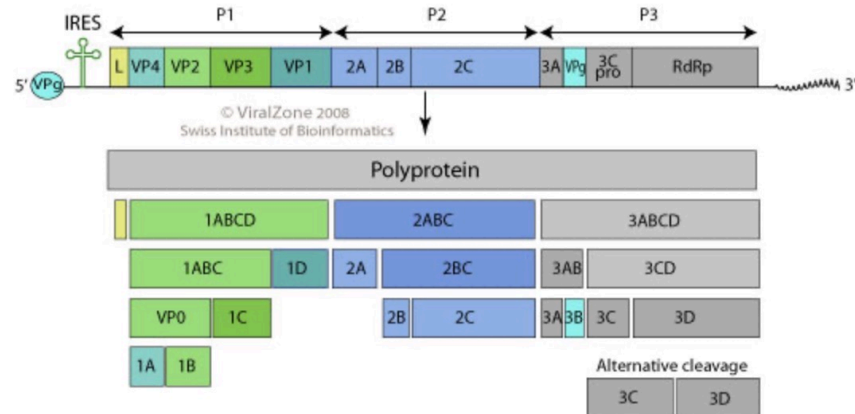
Önemli Veteriner Patojenleri

- Aphtovirus'lar (Şap)
- Enteroviruslar (hemen her tür için var)
- Rhinovirus'lar (hemen her tür için var)

VIRION

GENOME

ŞAP HASTALIĞI

FOOT AND MOUTH DISEASE (FMD)

Genel Tanım

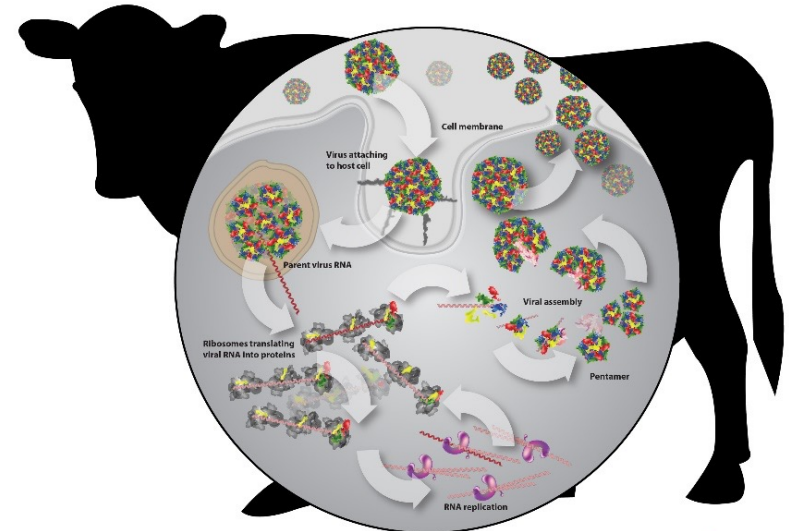
- Çift tırnaklı hayvanların, örn. sığır, koyun, keçi, domuz, geyik, fil ve buffalo, impala, kudu ve zürafa gibi diğer vahşi rumunantlar ile insanda
- **Zoonotik hastalık!**
- Sikluslu akut ateşli veziküllerle karakterize bir hastalık
- Genç hayvanlarda kalp kasında dejeneratif bozukluklar

• Morbidite Mortalite

• Ekonomik olarak önemli

• **İhbarı Mecburi**

Foot and Mouth disease virus lifecycle

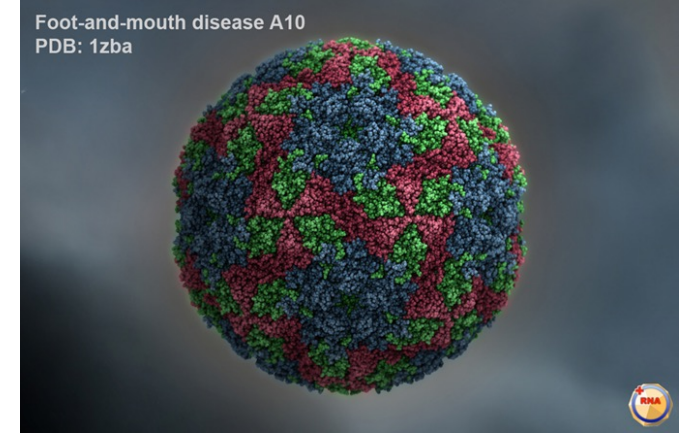

Etiyoloji

- Picornaviridae
- RNA, Zarfsız
- En küçük virüslerden
- Eter ve kloroforma dayanıklı
- Antigenik olarak ; 146S Virion (serotip spesifik immunizasyon inaktif aşılar)
  - 75S Boş Capsid
  - 12S Kapsomer (antijenik ve allerjik, no immunity)
  - 37S Nükleik asid
- 7 Serotip ; A, O, C, Sat 1,2,3 , Asia 1
- 60'tan fazla alttip
  - En çok antigenik varyant A serotipinde

Aphthovirus

Türkiye'de A, O, Asia1 ve SAT2

- Virus kültürü;

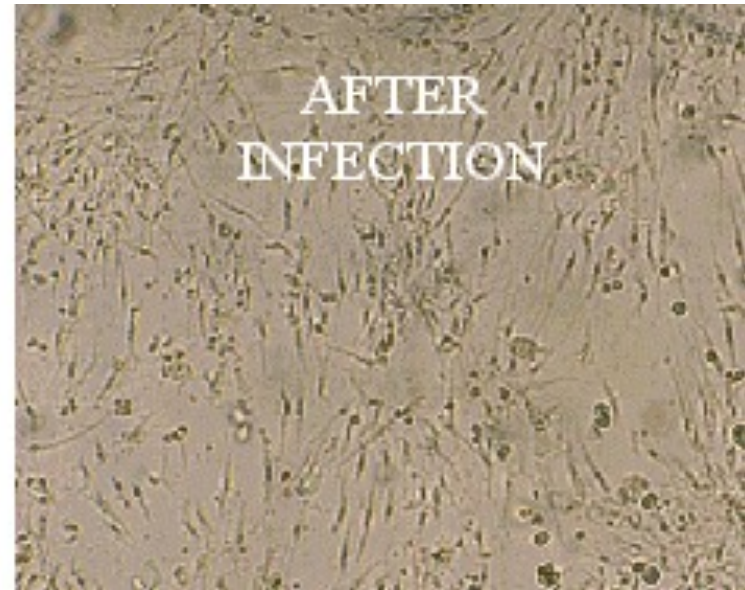
1- İn vitro; BHK-21, Sığır, Domuz, Cıvciv Fibroblast

2- İn Vivo;

Lab hayvanı fare (3-5 günlük) , Rat (arka ayak derisi)

Kobaylarda vezikül oluşur, aşı ve tedavi çalışmalarında kullanılırlar.

ETY (embriyolu Tavuk Yumurtası)

Epidemiyoloji

- Çevre şartlarına dayanıklı bir virüstür.
- Asit ortamlarda hızla inaktive olur. Enfekte olmasına rağmen kesilen hayvanların kas dokusunda laktik asit birikimi sonunda yıkımlanır.
Soğutulmuş veya dondurulmuş karkasların lenf yumruları ve kemik iliklerinde üre enfektif olarak uzun kalır.
- Bulaşmada en önemli yol, enfekte hayvan hareketleridir.

Direk Bulaşma;

- 1- Temas ; a- Ahır, mera, hayvan pazarları .
b- İdrar, dışkı, süt, tükürük, vezikül içerikleri
- 2- Plecental enf.; gebe koyunlar
- 3- Suni tohumlama; Sperma ile
- 4- Süt ile bulaşma; süt ile saçılım
- 5- Aşı ile enf.; inaktif edilememiş aşılar

İndirek bulaşma;

- 1-Gıda maddeleri; Süt, Peynir
- 2-Kesilmiş hayvan dokuları; Et, Yağ, Organ
- 3-Mezbaha ürünleri; Kan, Tırnak, boynuz
- 4-Hayvan Ürünleri; Deri, Yün, Kemi iliği
- 5-Atık Sular; Mezbaha atıkları (atık sular)
- 6-Akıntılar; nehirlerdeki leşler
- 7-Kirli alanlar
- 8-Kıyafet ve malzemeler
- 9-Rüzgar

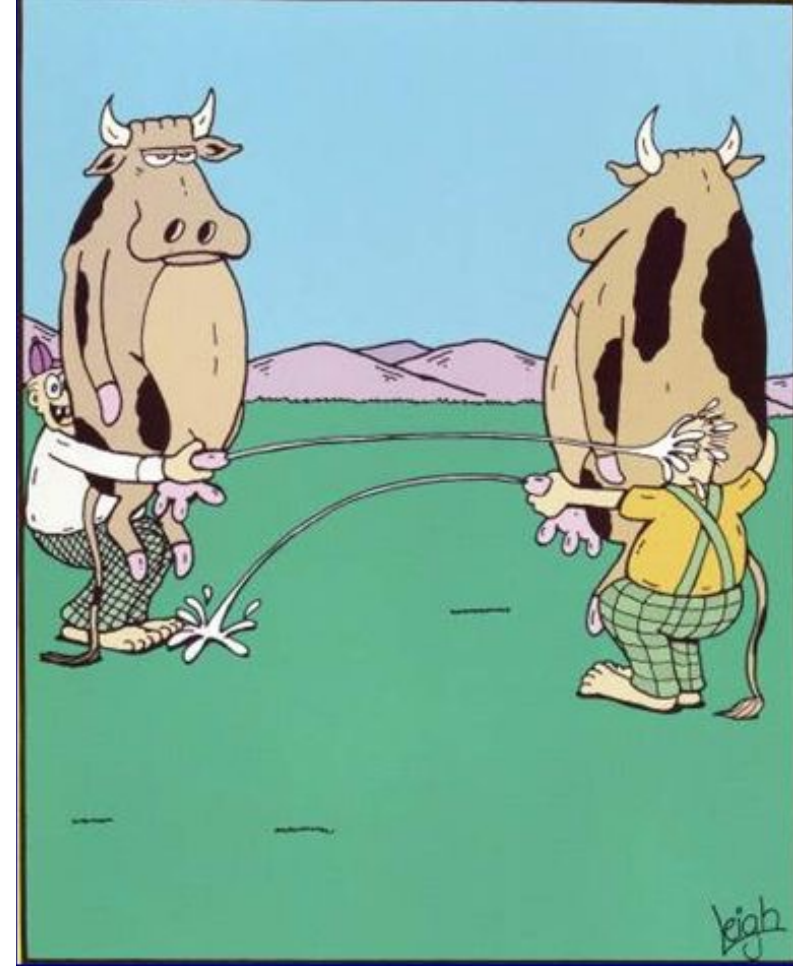
Diğer yerler; ahır, canlı hayvan pazarları

Diğer hayvanlar; kemirgenler

sürüngenler

Kaplumbağa

Yaban hayvanlar

Çiftlik hayvanlarının Şap hastalığındaki rolleri

devam ettiren

gösteren

çoğaltan

Neden Şap Hasıralığı Bu Kadar Bulaşıcı?

- Çok tip ve alt tiplerinin olması ve bunlar arasında çapraz bağışıklığın yok denecek kadar az olması.
- Mutasyon oranı yüksektir ve bu nedenle sürekli yeni varyantlar oluşur.
- Vücu sekret ve ekskretleri ile virüs uzun süre saçılır.
  - virus saçılımı lezyonlar oluşmadan 4 gün önce başlar, lezyonlardan sonraki 15 güne kadar devam eder.
- Bulaşıcılığın yüksek olması
- Çok geniş bir konak spektrumu vardır.
- Virüs doğada uzun süre kalabilir.
- Enfeksiyonun başlaması için az miktarda virüse ihtiyaç vardır.

Şap Hastalığının Neden Olduđu Kayıplar

- Süt ve et kaybı
- Gebelerde abort
- Gençlerde yüksek fatalite
- Ticaret kısıtlamalarına bağlı ekonomik kayıplar

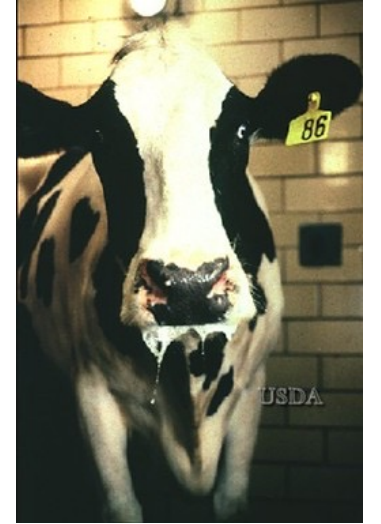
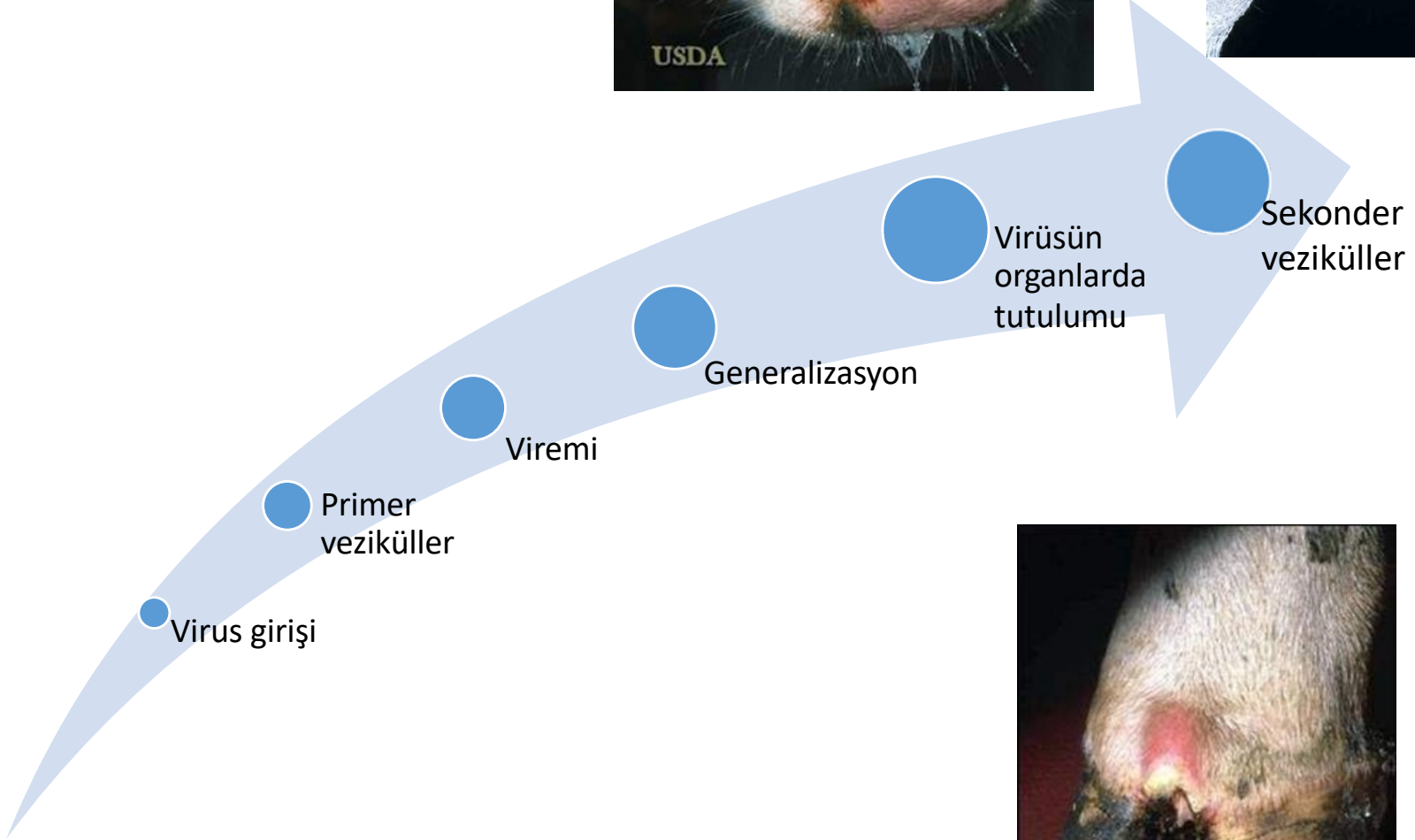
Şapla İlgili Zorlayıcı Faktörler

- Virüs serotipleri arasında çapraz bağışıklık olmaması.
- Antijenik varyantlar arasında bağışıklama farklılıkları.
- Aşılamanın yılda en az iki kez yapılıyor olması
- Aşılama sonrası bağışıklığın kısa sürmesi.
- Yeni varyantların girişine olanak tanıyan sınır yapısı

Patogenez ve Klinik Belirtiler

- İnkübasyon süresi; sığırlarda; 2-7 gün
koyunlarda; 1-6 gün
- Virüs organizmaya solunum yolundan girer
- İlk semptom yüksek ateştir,
Veziküller oluşunca ateş düşer.
- Sikluslu bir hastalıktır, vücuda viremi ile yayılır ve bir çok dokuda veziküller oluşur
- Virüs önce farekste yerleşir daha sonra tüm dokulara viremi ile yayılır.
- Virüsün ilk girdiği yerde oluşan veziküller primer, viremi sonrası oluşan veziküller ile sekonder veziküller olarak adlandırılır.

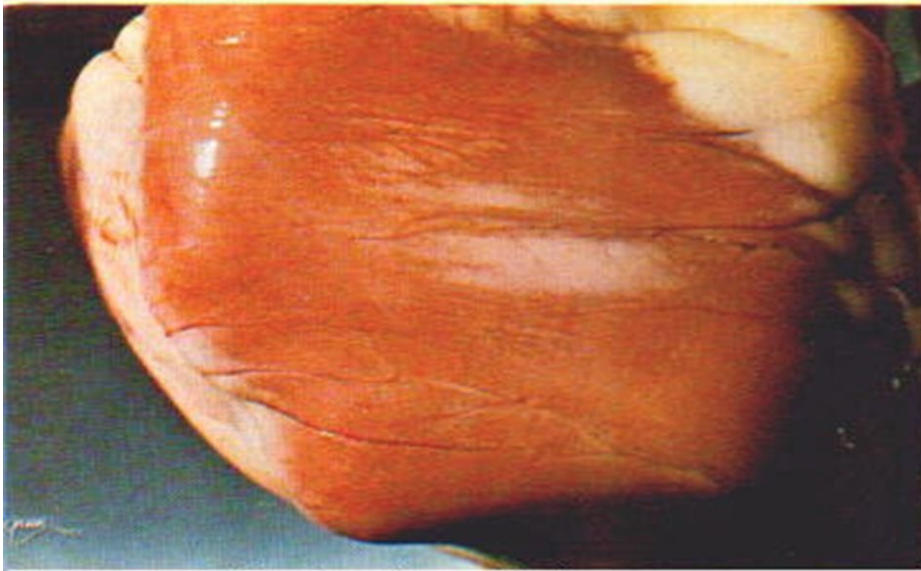

- Veziküller ağız içinde ve ağız çevresinde, interdijital yarıktta ve koroner bant çevresinde ve meme başlarında belirir.
- Bu lezyonlar aşırı tükürük salgılamasına, dudakların şapırdamasına, iştahsızlık, topallık ve ardından sekonder mastite neden olur. İçte yemek borusu ve ön midede lezyonlar bulunabilir.
- **FMDV, hızlı bir kondisyon ve süt verimi kaybıyla birlikte çok ağrılı bir hastalıktır, ancak çoğu yetişkin hayvan hayatta kalır.**

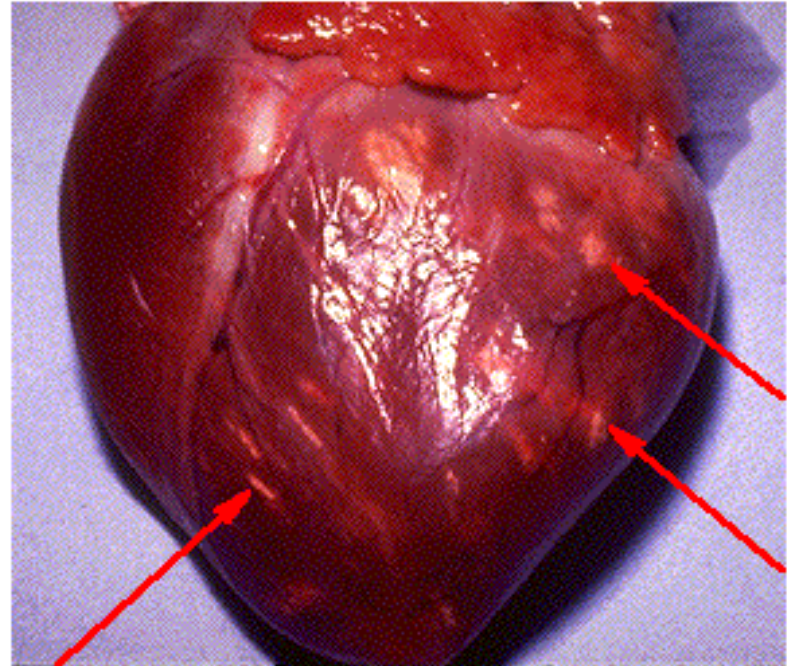
Sığırdada lezyonların gelişimi

Klinik hastalık günleri	
Gün 1	Epitelde beyazlaşma ve ardından sıvı dolu vezikül oluşumu.
Gün 2	Parlak kırmızı renkte açık dermis, lezyona net bir kenar ve fibrin birikimi olmayan yeni yırtılmış veziküller.
Gün 3	Lezyonlar keskin sınırlarını ve parlak kırmızı rengini kaybetmeye başlar. Fibrin birikimi oluşmaya başlar.
Gün 4	Önemli ölçüde fibrin birikimi meydana gelir ve lezyonun çevresinde epitelde yeniden büyüme belirgindir.
Gün 7	Geniş skar dokusu oluşumu ve iyileşmesi meydana gelir. Bir miktar fibrin birikimi genellikle hala mevcuttur.

- Gençlerde, gri-sarı, gri-beyaz lekeler Kaplanın Postu Görünümünü oluşturur (patognomonik)
- Miyokarditten ölüm, FMDV'ye maternal antikor olmadan buzağlarda, kuzularda ve domuz yavrularında meydana gelir.

Foot and mouth disease
Tiger heart: pale necrotic myocardial bundles
on the wall of the heart

Pig: Focal myocarditis, 'tiger striping' on the heart of a 4-week old piglet which died due to FMD.

Klinik Belirtiler - Sığır

Foot-and-Mouth Disease

Foot-and-Mouth Disease

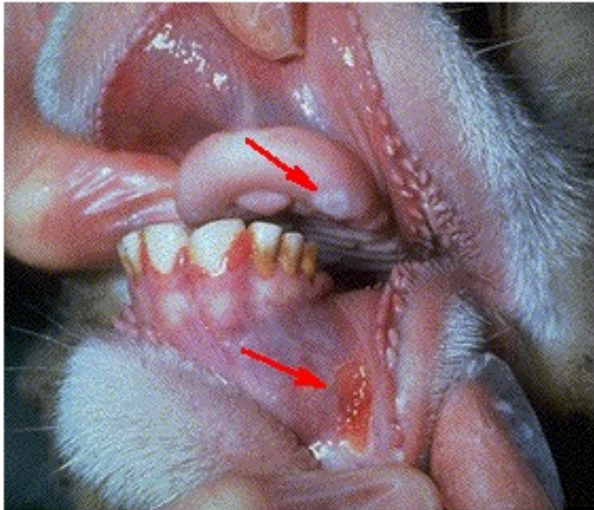
Foot-and-Mouth Disease

Foot-and-Mouth Disease

- Koyun, keçi ve domuzlarda hastalığı daha az belirgindir, ancak burun, ağız ve koroner bant çevresinde veziküller yaygındır.
- Eksungulasyon (tırnak düşmesi) domuzlarda yaygındır.
- Keçilerde ağız lezyonları sığırlardan daha yaygındır.
- Genellikle hastalık sığırlardan daha hafiftir.

Sheep: Sheep mouth lesion; lesion on the lower gums and dental pad of a sheep on the first day of clinical disease.

Sheep: Freshly ruptured vesicle along the coronary band of the interdigital space of a sheep two days after the onset of overt clinical disease.

Pig: Vesicles and blanching of the coronary band in pigs on the first day of clinical disease.

Klinik Belirtiler - Domuz

Meme Başı Lezyonları

Mastitis

Ağrılı ayaklar

Foot-and-Mouth Disease

Foot-and-Mouth Disease

İmmünoloji

Aktif ve pasif immünite oluşur

İmmünite tipe spesifiktir.

Virüsün kompleks yapısı sebebiyle, enfeksiyon sonunda;

nötralizan

presipitan

Komplementi bağlayan antikorlar oluşur!

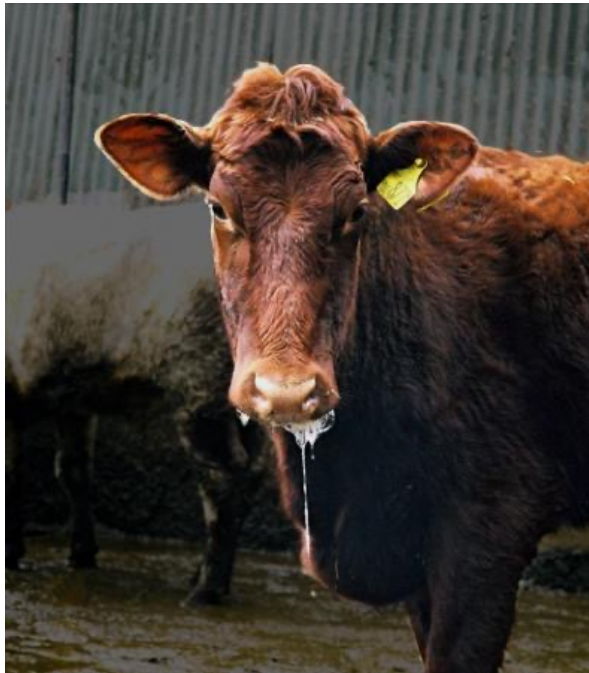
- İyileşen hayvanlarda virüsün aynı subtipine karşı birkaç yıl süren koruma oluşur. İmmünite düşmeye başladığında ve tekrarlayan enfeksiyonlar oluştuğunda klinik semptom vermeyen virus saçılıları olabilir. **Farklı bir sero- veya subtip ile enfeksiyon meydana gelirse, hastalık tablosu tekrarlar.**

Teşhis

- Hastalığın yaygınlığı ve klinik belirtiler hastalıktan şüphelendirir..
- Tanı için en uygun material vezikül içeriği veya daha önce kendiliğinden patlamamış veziküle ait yaklaşık 1 cm²'lik epitel parçalarıdır. Patlamış vezikül içi kazıntıları da teşhis materyali olarak kullanılır.
- Virus pH of 7.2-7.8 derecelerinde canlılığını muhafaza eder ve PBS'teki %50 gliserol en iyi transport medyumudur.

Steer with FMD tongue lesions. © UK [DEFRA](http://www.defra.gov.uk).

<https://scienceblog.com/wp-content/uploads/2012/07/foot-and-mouth-disease.jpg>

http://www.thecattlesite.com/images/plate_12.jpg

Teşhis;

Direkt Tanı

- A- Virus İzolasyonu; Yeni alınmış tükürük veya vezikül sıvısı
  - Böbrek hücre kültürleri ve emzikteki fare inokulasyonları virüse çok duyarlıdır.
- B- RT-PCR
- C- ELISA

İndirek Tanı (Serolojik Tanı);

- Komplement Bağlantı Reaksiyonu.
- ELISA, serotip spesfiktir.
  - Bu iki teknik serotip identifikasyonu için kullanılır.
- AGPT

Ayrıcı Tanı

1-Veziküler Hastalıklar;

	Şap Hast.	Veziküler Stomatitis	Domuzların Veziküle Hast.	Domuzların Veziküler Egzantemi
Tür bazında Klinik belirtiler	Tüm eveziküler hastalıklar ateş, ağız burun delikleri, merme, meme başı ve ayaklarda vezikül olarak başlayan ve erozyona ilerleyen semptomlara sahiptir.			
Sığır	Ağıs ve tırnak lezyonları, salivasyon, topallık, abortlar, gençlerde ölüm, kaplan postu, Hastalık belirteçleri	Oral kavite, meme, coroner band ve tırnak arasında veziküller.	Etkilemez	Etkilemez
Domuz	Şiddetli tırnak lezyonları, burun uzu vezikülleri, daha az şiddetli ağız lezyonları, Çoğaltıcı konaklar	Sığırlardaki gibi	Sert zeminde barındırılan hayv şiddetli semptomlar, topallık, salivasyon art, nörol belirtiler, gençlerde daha şiddetli	Ayakta granülsyon dokusu oluşumu ile karakterize derim lezyonlar
Koyun, Keçi	Hafif belirtiler, İdame konakları	Nadiren belirti görülür.	Etkilemez	Etkilemez
At, Eşek, Katır	Etkilemez	Çok şiddetli ağız ve coroner band vezikülleri, topallık, ağızı objeler sürme, ağız şapırdatma	Etkilemez	Etkilemez

2- Mukoza hastalıkları;

- a- Mucosal Disease; vezikül oluşmaz
- b- Sığır Vebası; vezikül oluşmaz, yüksek ateş, kanlı ishal, köpüklü salya.
- c- Coryza Gangrenosa Bovum; Sporadik, baş-göz formu, lenf yumruları.
- d-IBR-IPV; vezikül oluşmaz

3- Çiçek Hastalıkları;

- a- Stomatitis papullosa; vezikül oluşmaz
- b- Pseudocowpox; Pustuler lezyonlar.
- c- Vaccinia; püstüler lezyonlar.
- d- Mamillitis; memede lokalize veziküller

Korunma ve Kontrol

Kesim
Karantina ve Aşılama
Sistemik Aşılama

- En etkin yöntem karantina, dezenfeksiyon ve aşılama kombinasyonudur.
- Endemik bölgelerde yerel varyantların kullanıldığı yıllık aşılama yapılır.
- Böyle endemik bölgelerde mevcut asemptomatik taşıyıcılar sebebiyle kesim işlemi akılcı değildir. ,
- **Trakya Şap Aşılı Ari bölgesidir!**
- Türkiye'de Şap hastalığı mücadelesinde 1962'den beri Aşılama/Karantina ile kontrol çalışmaları yapılmaktadır.
- Şap mihraklarında karantina çapı 10 km'dir.

Aşılar

1-Waltman - Köbe Aşısı; Sığırların diline kutan yolla virus inokule edilir. Lezyonlardan alınan virus inactive edilerek aşı olarak kullanılır.

2-Frenkel Aşısı; Sağlıklı olarak kesilen hayvanların dilleri alınarak epitel doku uzaklaştırılır. Bunlara verilerek çoğaltılan virus aşı materyali olarak kullanılır.

3-Doku Kültürü Aşısı; Monolayer veya süspanse olarak hazırlanan BHK-21 hücrelerinde virus üretilir, inactive edilir ve aşı materyali olarak kullanılır.

• Serotip Spesifik İNAKTİF AŞILAR

- Hastalık çıkışları takip edilir.
- Sahada sirküle olan virüsler izole edilip, tiplendirilir

Aşı, sahada seyreden serotip çeşitliliğine göre MONO-, Bi- veya MULTİVALAN olarak hazırlanır.

Aşı bağışıklama gücüne göre yılda 2 veya 3 kez tekrar edilir.

An itibarıyla üretilen aşının bağışıklama süresi ortalama 8 aydır. Bu süre ayrıca bireysel faktörler tarafından da etkilenir.

Dezenfeksiyon

• Amaç

- Virüsün hayvan barınakları, araçlar, giysiler medikal malzemelere bulaşmasını engellemek.
- virüsün tekrar hayvanları enfekte etmesini engellemek.

Şap virüsüne karşı etkin dezenfektanlar

Sodyum hipoklorit % 3

Asetik asit (Sirke) % 4-5

Binalar için uygun değil

Potasyum peroksimonosülfat ve Sodyum klorid

% 1-2

Sodyum karbonate % 4

Hafif yakıcı

Sodyum Hidroksit % 2 çok yakıcı

koruyucu ekipman kullanılmalı (kıyafet, gözlük vb)

İnsanlarda ŞAP

- İnsanlar enfeksiyona daha az duyarlıdır.
- Enfeksiyon direk temas yoluyla enfekte çiftlik veya lab hayvanlarından bulaşır..
- İndirek bulaşma süt yoluyla sağım sırasında meydana gelir.
- İnkubasyon süresi 2-6 gündür.
- Ateş, halsizlik, ishal, genel kas-eklem ve baş ağrısı, el ve ağız bölgesinde deri şezyonları gözlenir
- Prognoz olumlu olup, 6-10 gün arasında iyileşme meydana gelir.

RHABDOVIRIDAE

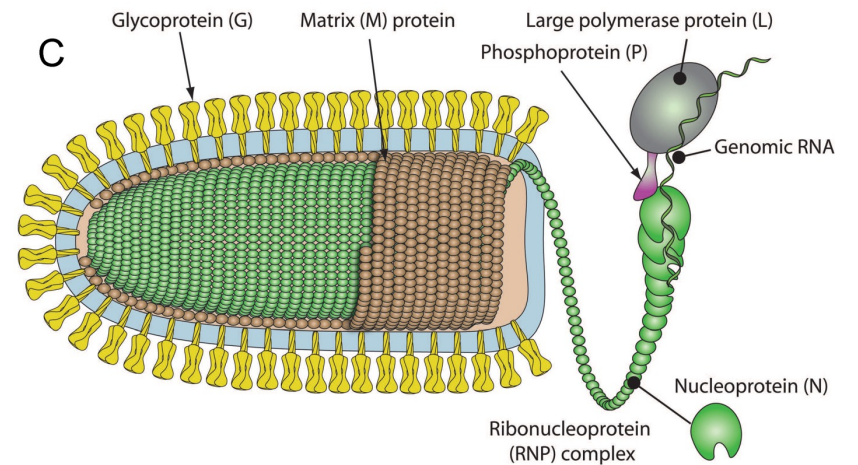
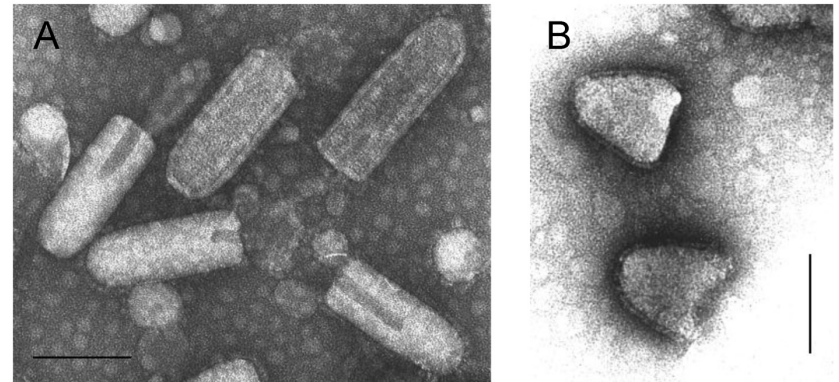
Genel Özellikler

ÖZELLİKLER

- Mermi şekilli, helikal nükleokapsid yapısına sahip, zarflı virüsler
- Genom negatif iplikçikli ss RNA
- Nötralizan antikörlerin hedefi olan büyük G zarf glikoproteinine sahiptir.
- Sitoplazmada replike olup, sitoplazmik membrandan tomurcuklanıyorlar
- Bazı rhabdovirus'lar HIZLI SİTOPATOLOJİ sergilerken (Örn. VSV) diğerleri NON-SİTOPATİK'tir (Örn. Kuduz virüsü)

Önemli Veteriner Patojenleri

- Ephemerovirus'lar (BEF)
- Lyssaviruslar (Rabies)
- Vesiculovirus'lar (VSV)

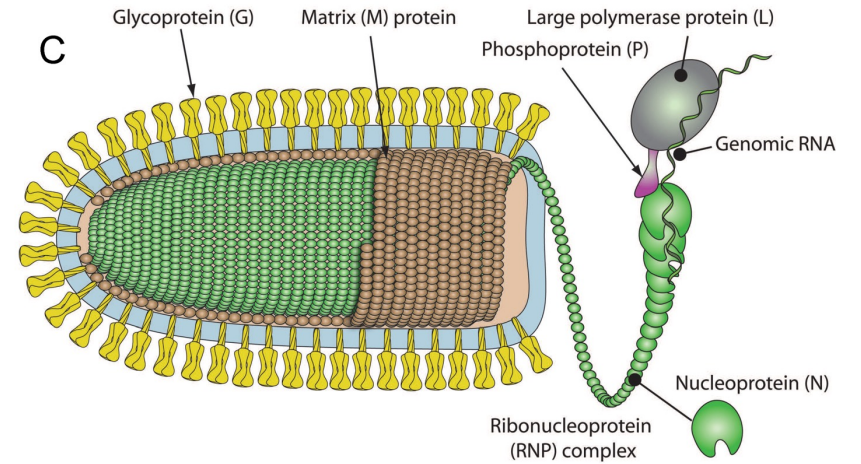
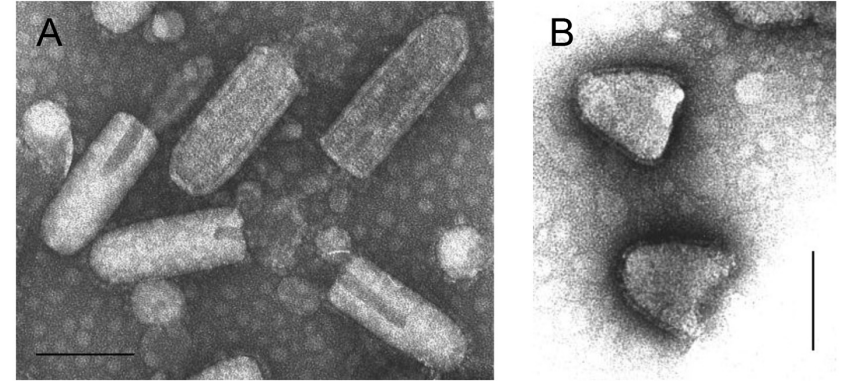

Vesicular Stomatitis

Etiyoloji - Vesicular Stomatitis Virus

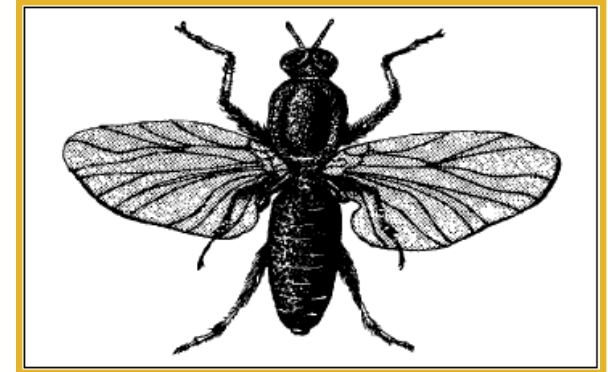
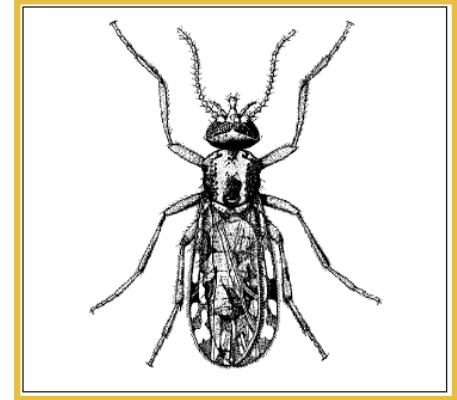
- RNA Vesiculovirus
  - Aile Rhabdoviridae
  - Major serotipler
    - VSV-New Jersey ve VSV-Indiana
- Spektrum → At, sığır, domuz, deve, insanlar
  - Koyun ve keçi dirençli
- Şap gibi veziküler hastalıklara çok benzer.

Bulaşma

- Vektörler
  - Tatarcık, kum sinekleri
  - Karasinekler
  - Mevsimsel oluş
- Direk Temas
  - Enfekte hayvanla temas
  - Kontamne material ve objeler ile temas

Tatarcık-
(Sandfly)

Karasinek
(Blackfly)

İnsana Bulaşma

- Direk Temas
  - Enfekte dokular, tükürük ve vezikül içeriği
- Sinek ısırması
  - karasinek ve kum sinekleri
- Aerosol
  - Laboratuvar ortamında

Klinik Belirtiler

- İnkubasyon süresi
  - 3 – 5 gün
- Ateş ve Şapa benzer veziküller
- Atlar ciddi etkilenir
  - Oral lezyonlar
    - Salya akışı, şapırdama, çiğneme hareketi
  - Koroner bant lezyonları
    - Topallama

Klinik Belirtiler

- Sığır ve domuz
  - Veziküler Lezyonlar
  - Ağız, meme, coroner bant ve tırnak arasında
  - Çoğunlukla bir vücut bölgesine yerleşik
  - Salya artışı ve topallık
- İki hafta içinde iyileşme

	Şap Hast.	Veziküler Stomatitis	Domuzların Veziküle Hast.	Domuzların Veziküler Egzantemi
Tür bazında Klinik belirtiler	Tüm eveziküler hastalıklar ateş, ağız burun delikleri, merme, meme başı ve ayaklarda vezikül olarak başlayan ve erozyona ilerleyen semptomlara sahiptir.			
Sığır	Ağıs ve tırnak lezyonları, salivasyon, topallık, abortlar, gençlerde ölüm, kaplan postu, Hastalık belirteçleri	Oral kavite, meme, coroner band ve tırnak arasında veziküller.	Etkilemez	Etkilemez
Domuz	Şiddetli tırnak lezyonları, burun uzun vezikülleri, daha az şiddetli ağız lezyonları, Çoğaltıcı konaklar	Sığırlardaki gibi	Sert zeminde barındırılan hayv şiddetli semptomlar, topallık, salivasyon art, nörol belirtiler, gençlerde daha şiddetli	Ayakta granülsyon dokusu oluşumu ile karakterize derim lezyonlar
Koyun, Keçi	Hafif belirtiler, İdame konakları	Nadiren belirti görülür.	Etkilemez	Etkilemez
At, Eşek, Katır	Etkilemez	Çok şiddetli ağız ve coroner band vezikülleri, topallık, ağız objeler sürme, ağız şapırdatma	Etkilemez	Etkilemez

Post-Mortem Lezyonlar

- Makroskopik Lezyonlar
  - Erosiv ve ülseratif lezyonlar
  - Oral kavite, burun delikleri, meme başları ve ayakta
- Histopatoloji
  - Epitel hücre dejenerasyonu

Teşhis

- Vesicular hastalıklar klinik olarak birbirinden ayrılamaz!
- Hastalığın atlarda da gözlenmesi şüphelendirir
  - Salya artışı, topallık
- VSV vs. FMD
  - VSV daha az bulaşıcı
  - VSV lezyonları çoğunlukla tek vücut bölgesinde bulunur.

Laboratuvar Tanısı

- Virus izolasyonu
- Viral antijen tespiti
  - Vesicular sıvı veya epitel
  - ELISA, komplement fikzasyon, virus nötralizasyon
- Antikor testleri
  - Çift Serum örneğinde
  - ELISA, komplement fikzasyon, virus nötralizasyon